

INVIGNING AV WERNER ASPENSTRÖMBIBLIOTEKET

14 november 2015

Det är nåt så särskilt med ett folkbibliotek, att det strängt taget borde högtidligen invigas varje ny dag.

De svenska folkbiblioteken är, ytterst, ett resultat av folkrörelsernas långa, envetna kamp för varje medborgares möjlighet och rätt att fritt och utan kostnad få tillgång till den läsning han och hon önskar. Biblioteken, liksom all litteratur, konst, musik, lönar sig alltid, men *lönsamma* kan de bara vara på samma sätt som björkdungarnas sus och vattenspeglarnas blänk kan vara det: som en omsorgsfullt vårdad källa till rekreation och mänsklig växt.

De fungerar som en inre motsvarighet till något av det finaste som vi svenskar äger, därtill något näst intill unikt, nämligen allemansrätten. Ja, kalla gärna biblioteken en sorts *parker*, där vi möts inte som kunder och konsumenter utan som tänkande, samtalande människor, som medborgare, och där böckerna, tunna och tjocka, nya och gamla, humoristiska och djupt allvarliga, står som gamla kloka träd, fyllda av en livsvisdom som vi när som helst kan sätta oss ner för att lyssna till, ösa ur, hämta visdom och kraft från.

*

Här i Smedjebacken har ni ett ovanligt fint kommunbibliotek att ta väl hand om. En av de författare ni kan möta på hyllorna här i det bibliotek där vi just nu befinner oss, är också han nåt att värda särskilt väl. Det är förstås Werner Aspenström, torrbopojken som blev stockholmsbo, bondestudenten som blev akademiledamot, något så osannolikt som en inätvänd fyrtiotalist som blev en folkkär poet. Därtill en av de allra finaste av alla 1900-talets svenska

diktare. Gode vännen Per Wästberg har rent av beskrivit honom som ”en nationell tillgång i klass med Falu gruva, surströmming och de fridlysta Jungfru Marie nycklar”.

Han älskade motsägelser och mångtydighet men var ingen svår diktare. Han tog bara ingenting för givet, godtog inga enkla, snabba förklaringar. Jag tror Werner Aspenström skrev under på Tage Danielssons välkända devis: ”Utan tvivel är man inte riktigt klok.”

Alltså blev Aspenström en skeptiker i de självsäkras tid, en tvivlare bland de entydiga. Det finns en rad formuleringar i hans dikter som nästan ordspråksmässigt markerar den hållningen: ”Den som söker en sanning / finner två sanningar.” ”Dels söka något, dels värja sig mot något, / i sitt eget ansikte, i sin egen tid / på allas ort, på alltings resa genom världen.”

Werner Aspenström debuterade så tidigt som 1943, med en lyrik som i hans första samlingar liknade den som skrevs vid den här tiden: dikterna riktigt bågna av epokens ångest, vanmakt, illusionslöshet, fruktan för ett nytt krig, känslan av främlingskap och pessimism, den spända, högstämda tonen. Men snart nog rörde han sig bort från den stilen, som var både alltför upphöjd och alltför negativ, säkerligen också alltför bortvänd från läsaren för hans smak. Hans motivkrets vidgades, och det var i och med att hemtrakterna, med byn Torrbo och det lilla stället Skräddarbacken i centrum, fick ett återkommande och allt större utrymme i poesin, liksom i författarskapet i stort, som han kunde börja utveckla en friare, öppnare ton. Väldigt viktig i det sammanhanget var den prosabok han skrev med berättelser från barndomens och uppväxtens värld: *Bäcken*, från 1958, en av de allra finaste barndomsskildringarna i vår svenska litteratur.

Hans dikter är inte på något självklart sätt självbiografiska dikter, och det är ingen hembygdspoesi i någon enkel mening han skriver. Mer handlar det om urscener, inramningar av grundläggande upplevelser, som kan bearbetas och utvecklas till viktiga erfarenheter och insikter, bli spelplatser för sådana.

Torrbo och det omgivande Bergslagen var början, där allt det viktiga i en människas, dvs. Werner Aspenströms egen, begynnelse där och då upplevdes för första gången. Det lokala och det specifika blev av avgörande vikt, också det låga, det marknära. I dikten *Orter och ställen* ser vi vad han menar:

Den lokala sanningen.
Den lokala skönheten.
Inte den allmänna gråsuggan
utan de lokala svarta och vita grisarna.
Den lokala regnskuren.
Kvällsdimman,
inte över hela riket
utan över sumpmarken här
där viporna vaktar sina bon.

Ett exempel på en sådan dikt: *Sparkstöttingen*. Vi unnar oss den också:

Innan mars månad snöpligt försvinner
några ord om sparkstöttingen,
byvägens oförbätterliga fordon,
den frusna insjöns osänkbara båt.
Omålad, stel men styrbar
stod den i grindhålet
och pekade bort mot skogsbyn,
kråkor och sparsamma gårdar.
Vantarna kramade handtagen,
pjäxan tog spjörn mot jordklotet
och så bar det iväg
till handelsboden.

*

Nu står vi mitt i den centralpunkt som kommunens bibliotek utgör. Och det och Werner Aspenströms författarskap har mycket gemensamt, särskilt en sak, som jag just nu gärna vill peka på. I *Bäcken* skriver Aspenström om den bäck, utanför stugknuten, som i hans barndom var mindre igenvuxen och därmed livligare och forslade mer vatten än den gör idag:

Visslande försvann den i en stentrumma under byvägen, som på det stället var så smal att två hästskjutsar inte kunde mötas, än mindre veterinärens Chevrolet och lärarinnans Ford. Alltefter gled den samman med andra rännilar, så att den vid mynningen hade en bredd av en och en halv meter och inte mycket fattades för att den skulle ha gjort skäl för benämningen "liten å" eller "åbäck". Sjön var sammanbunden med andra sjöar och en segelbar å, som genom 31 slussportar ledde ned till Mälaren. Eftersom Mälaren via Saltsjön och Östersjön står i förbindelse med Atlanten, kunde en barkflaga som bäcksattes i sydvästra Dalarna teoretiskt nå fram till Amerika.

Så är det också med biblioteket: böckerna står *här*, på hyllorna mitt framför dig, inte minst Werners egna, men de leder rätt ut, eller in, i världen; den lokala sanningen står i direkt förbindelse med allt, precis allt annat.

Och med början idag blir två lokala storheter ett: biblioteket får från och med nu namn efter Werner Aspenström. Det är bara att gratulera alla er i Smedjebacken till att ha fått två så pålitliga vägvisare förenade på ett och samma ställe. Därmed är det dags – vilket som ni förstår är en stor ära och ett verkligt hedersuppdrag för mig – att förklara det förnyade Werner Aspenströmbiblioteket, med dess särskilda Werner Aspenströmhörna, invigt!

PER HELGE